

MUZEJSKI ČASOPIS

Številka 2, Leto 22

GORNJESAVSKI MUZEJ JESENICE IN MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE

September 2012

Pestra jesen v Kosovi graščini

Gornjesavski muzej Jesenice je za galerijo Kosova graščina v drugi polovici leta 2012 pripravil pester razstveni program. Tako načrtujemo odprtje kar dveh razstav muzejskega tipa, ki sta nastali v sodelovanju z drugimi slovenskimi muzeji: *Občinska kolonija v Trbovljah* (6.9. – 28.9. 2012) in *Zakladi Gorenjske* (13.9. – 19.10. 2012). Na prvi razstavi bodo obiskovalci spoznali delavsko arhitekturo v Trbovljah (nastala med 1926 in 1930), ki zaradi svoje skromnosti dolgo niti v strokovnih krogih ni bila predmet varovanja in obnove. Avtorici razstave Jana Mlakar Adamič (muzejska svetovalka, Zasavski muzej Trbovlje) in Tanja Hohnc (konservatorska svetovalka in vodja ZVKDS OE Celje) sta ob tej priložnosti zapisali, da razstava dokumentira čas, ko se je v Zasavju okoli rudnika skoncentrirala masa ljudi, ko so nova delavska naselja zaznamovala širši prostor, ko je bil poenoten blokovski način gradnje odraz poenotenja delovnih množic. Dandanes, ko je delavska kolonija povzdignjena na raven kulturnega spomenika in je obnovljena, pa nedvomno predstavlja njenim stanovalcem dodatno vrednost. Druga razstava v septembru s podnaslovom *Iz zbirke muzejev Gorenjske* je nastala kot plod sodelovanja vseh muzejev, ki delujejo na Gorenjskem (Gornjesavski muzej, Gorenjski muzej, Loški muzej, Medobčinski muzej Kamnik, Muzeji radovljiške občine, Tržiški muzej). S skupno razstavo bodo gorenjski muzeji predstavili javnosti nekaj značilnih in unikatnih muzealij ter s tem opozorili na širino zbirke, ki jo hranijo; od najstarejših dob do včerajšnjega dne.

Železen repertoar Kosove graščine pa so tudi likovne razstave, ki sledijo bogati tradiciji likovnega bogastva Gornjesavske doline. V oktobru (4.10. – 2.11. 2012) bomo predstavili pester likovni opus žal že pokojnega, *akademskega slikarja Jožeta Megliča*, katerega umetniško delo zavzema več likovnih ciklov od industrijskega pejzaža, krajine in vedute, figuralne kompozicije ter tihožitja. Poseben poudarek pa velja zlasti njegovemu erotičnemu opusu, kjer se nam razodeva slikarjevo raziskovanje krajine in akta, ki ju je spletel v subjektivne prizore, polne erotičnega naboja, ki govorijo o prvinski sili, o instinktivni povezanosti človeka in narave. Zadnja v seriji likovnih razstav pa bo *društvena razstava Društva likovnikov Kranj* (8.11. – 30.11. 2012), ki se ponaša z bogato tradicijo promoviranja umetnosti. Društvo, ki ga vodi akademski slikar mag. Klavdij Tutta, šteje štirideset članov, ki se ukvarjajo s slikarstvom, kiparstvom, objekti, grafiko, fotografijo in instalacijami. Med vidne dejavnosti kluba sodi tudi Bienale mesta Kranja, Risba v prostoru Alpe Jadran ter veliko izmenjalnih in samostojnih predstavitev članov. Društvo udejanja cilje, ki so povezani z vizualno kulturo, trudi se držati visoke likovne standarde in omogoča kvalitetno predstavitev likovnih del in avtorjev z Gorenjskega, širše slovenskega in mednarodnega prostora.

Aljaž Pogačnik, kustos GMJ

Mednarodni projekt FLU-LED

Gornjesavski muzej Jesenice je eden od štirih partnerjev pri projektu zbiranja ledinskih in hišnih imen, ki jih bomo to jesen skupaj z RAGOR-jem popisovali na območju občin Kranjska Gora, Jesenice in Tržič, medtem ko bodo v občinah na avstrijski strani popisovali naši partnerji. V okviru projekta je že izšla knjižica Metodologija zbiranja ledinskih in hišnih imen. Projekt bo trajal še vse prihodnje leto. Izsledki popisovanja bodo vneseni na karte in spletni informacijski portal.

Irena Lačen Benedičič,
direktorica GMJ

IZ VSEBINE

Stran 1

- Pestra jesen v Kosovi graščini
- Mednarodni projekt FLU-LED

Stran 2

- Koledar prireditve muzejskih hiš GMJ od septembra do decembra 2012
- Prireditve do konca leta

Stran 3

- Program muzejskih večerov MDJ
- Čebelarški muzej v Radovljici in čebelarška kulturna dediščina
- Anisja
- Vino v rimskem času
- Valjarne Železarnе Jesenice

Stran 4

- Naš predsednik Dušan Prešern
- Jesenski izlet na Goriško

GORNJESAVSKI
MUZEJ JESENICE

**KOLENDAR PRIREDITEV MUZEJSKIH HIŠ GORNJESAVSKEGA MUZEJA JESENICE
OD SEPTEMBRA DO DECEMBRA 2012**

DATUM	URA ODPRTJA	NASLOV RAZSTAVE / PRIREDITVE	LOKACIJA
6.9.2012 - 28.9.2012	OB 18. URI	Občinska kolonija v Trbovljah - Nova podoba stare kolonije, muzejska razstava	Kosova graščina
13.9.2012 - 19.10.2012	OB 13. URI	Zakladi Gorenjske - Iz zbirke muzejev gorenjske, muzejska razstava	Kosova graščina
26.9.2012 - 30.10.2012		Demografska gibanja v Alpah, Urbanistični inštitu	Slovenski planinski muzej
27.9.2012	OB 9.30 URI	Dnevi evropske kulturne dediščine: Naši olimpijci – pogovor z olimpijci	Liznjekova domačija
28.9.2012	OB 9.30 URI	Dnevi evropske kulturne dediščine: Srčni možje – pogovor z reševalci in ogled filma	Slovenski planinski muzej
29.9.2012	OB 8.00 URI	Ob Svetovnem dnevu turizma in Dnevh evropske kulturne dediščine: prireditev S Klaro v Vintgar in na Staro Savo - brezplačni voden izlet; po končanem pohodu okrepčilo na Stari Savi za brezplačni vodeni izlet v Vintgar so obvezne prijave na TIC-u (04 586 31 78 ali tic.jesenice@siol.net)	zbor pred TIC Jesenice
29.9.2012	OB 14.30. URI	Ob Svetovnem dnevu turizma in Dnevh evropske kulturne dediščine: prireditev S Klaro v Vintgar in na Staro Savo - Multimedijška predstavitev projekta S Klaro po Stari Savi	Stara Sava
29.9.2012	OB 9.30 URI	Prikaz ročnih del, vezenje in šivanje	Kajžnkova hiša
1. teden oktober		Kaligrafska delavnica	Kajžnkova hiša
3.10.2012	OB 17. URI	Teden otroka: nastop plesno-pevske otroške skupine, postavili bomo razstavo Foto Vilman Jesenice in izvedli pedagoško delavnico Risana fotografija ter železarske igre.	Kolpern
4.10.2012 - 2.11.2012	OB 18. URI	Jože Meglič - Slikar, likovna razstava	Kosova graščina
8.10.2012 - 30.11.2012	OB 18. URI	Društvo likovnikov Kranj, skupinska likovna razstava	Kosova graščina
26.10.2012 - 27.1.2013		Zakladi Gorenjske - Iz zbirke muzejev gorenjske, muzejska razstava	Liznjekova hiša
5.11.2012		Čebelarstvo pod Triglavom	Slovenski planinski muzej
28.11.2012	OB 17. URI	Delavnica adventni venčki	Kolpern
1. teden december		Miklavževanje	Kajžnkova hiša
4.12.2012		Praznik sv. Barbare	Kolpern
6.12.2012 - 25.1.2013	OB 13. URI	Valjarna, železarska razstava	Kosova graščina
14.12.2012 - 31.12.2012		Janez Kramar - fotografska razstava	Slovenski planinski muzej

Prireditve do konca leta

Za leto se je poslovalo POLETJE NA STARI SAVI – sklop prireditev, ki jih je financirala Občina Jesenice. Vendar se pestro dogajanje v muzeju nadaljuje:

29. septembra ob 14:30 si oglejte novo multimedijško predstavitev **S Klaro v Vintgar in na Staro Savo** – dobimo se seveda na Stari Savi.

V okviru prireditve Teden otroka vabimo 3. oktobra ob 17. uri v **Kolpernu**, kjer bo nastop plesno-pevske otroške skupine, postavili bomo razstavo Foto Vilman Jesenice in izvedli pedagoško delavnico Risana fotografija ter železarske igre.

28. novembra ob 17. uri vabimo na delavnico Izdelovanje adventnih venčkov, ki bo v Kolpernu (obvezne prijave na telefonski številki 583 35 00 ali na tajništvo@gornjesavskimuzej.si

4. decembra, na Barbarino, bomo v Kolpernu obeležili praznik rudarjev. V kulturnem programu bo nastopil mešani pevski zbor Vox Carniolus.

V **Slovenskem planinskem muzeju** v Mojstrani pa napovedujemo razstave Demografska gibanja v Alpah 26. septembra, Čebelarstvo pod

Triglavom, 5. novembra in fotografsko razstavo domačina Janeza Kramarja 14. decembra 2012.

V **Kajžnkovi hiši** v Ratečah bo v oktobru kaligrafska delavnica, prvi teden v decembru pa tradicionalno miklavževanje za otroke.

V **Liznjekovi domačiji** v Kranjski Gori bomo 26. oktobra odprli medmuzejsko razstavo Zakladi Gorenjske.

Vabljeni!

*Irena Lačen Benedičič,
direktorica GMJ*

PROGRAM MUZEJSKIH VEČEROV MDJ

20. september: Ida Gnilšak – Čebelarški muzej v Radovljici in čebelarška kulturna dediščina

18. oktober: Tomaž Ogris—Anisja

15. november: dr. Verena Vidrih Perko—Vino v rimskem času

20. december: dr. Marko Mugerli—Valjarne Železarne Jesenice

Vsi muzejski večeri bodo v Kosovi graščini (2. nadstropje), Titova 64 na Jesenicah, vsak tretji četrtek v mesecu ob 18. uri. Vabljeni tudi nečlani MDJ.

ČEBELARSKI MUZEJ V RADOVLJICI IN ČEBELARSKA KULTURNA DEDIŠČINA, 20. september

Čebelarški muzej je glede na področje, ki ga pokriva, specialni. Ukvarja se s čebelarško kulturno dediščino. Vsebinska zasnova zbirke temelji na prikazu pomembnih čebelarjev, slovenskega čebelarstva s poudarkom na 18. in 19. stoletju, poslikanih panjskih končnicah in avtohtoni rasi *kranjski čebeli*.

Posebno mesto ima v muzeju zbirka poslikanih panjskih končnic, ki je bogata tako po enkratnih motivih kot po številčnosti le-teh.

Številnejši in starejši so motivi z nabožno vsebino. To so upodobitve svetnikov in zavetnikov. Med najbolj pogosto upodobljenimi so Marija kot univerzalna zaščitnica, ki je naslikana tudi na doslej najstarejši znani končnici (l. 1758).

Skupino posvetnih motivov sestavljajo domišljijiski prizori in skupina motivov, ki črpajo iz realnega: vojaški, gostilniški in lovski prizori, čebelarjenje in zgodovinske teme.

Panjske končnice predstavljajo nepogrešljivi del slovenske ljudske umetnosti. So izraz čustvovanja in razmišljanja časa, v katerem so nastajale in obenem izraz posebnega odnosa, ki ga slovenski človek od nekdaj goji do čebel.

Ida Gnilšak

ANISJA, 18. oktober

Pripoved ANISJA je niz spominov dveh Ukrajink, ki sta bili med 2. svetovno vojno kot 15-letni dekleti pregnani iz domačega okolja. Kot prisilni delavki sta delali na Koroškem. Anisja Andrejeva Denisjaka, por. Ogris z Radiš in Ljubka Janova Cakovska, por. Oratsch iz Škofič po skoraj 70 letih pripovedujeta o tem, kar sta doživeli v mladosti in pozneje. Tomaž Ogris, najstarejši Anisjin sin, na kratko povzame še usode mnogih drugih prisilnih delavcev, ki so jih Nemci na Koroško pripeljali iz Poljske, Jugoslavije in drugih zasedenih območij, da bi na kmetijah delali namesto padlih in mobiliziranih mož. Nekaterim pregnancem sledi še v povojnih letih. Pripoved Tomaža Ogrisa je podprta z mnogimi dokumenti, spominskimi zapisi in avtentičnimi fotografijami. O tej temi je pisal že večkrat večinoma v nemškem tisku v Avstriji.

Povzeto po internetu

VINO V RIMSKEM ČASU, 15. november

Vinsko trto so v Sredozemlju razširili Feničani, v naše kraje pa so jo zanesli Rimljani pred dva tisoč leti.

Vino so poznala že železnodobna ljudstva, kar dokazujejo najdbe situl in drugega pivskega posodja v grobovih Dolenjske in Posočja. Vino so tedaj uvažali iz Grčije.

Vino je antiki služilo obredju. K obredju grškega boga trte in vina Dioniza so sodile tudi gledališke uprizoritve, kar je prispevalo k nastanku najpomembnejših antičnih literarnih del in zaradi česar so po vsem Sredozemlju nastala antična gledališča.

Rimljani so vino rabili pri verskem in pogrebem obredju. Bilo pa je neločljiv del vsakdanje prehrane, pili so ga mešanega z vodo in medom in neredko odišavljenega s parfumi. Boljša vina so uvažali iz Grčije, Italije, Španije in Afrike. Vendar so vinsko trto razširili povsod, kamor je podnebje dovoljevalo. Arheološke najdbe kažejo, da so vino pridelovali tudi v Petovionii, današnjem Ptujju.

Predavanje bo dopolnjeno z bogatim slikovnim gradivom iz zbirk tujih in slovenskih muzejev.

dr. Verena Vidrih Perko

VALJARNE ŽELEZARNE JESENICE, 20. december

Gornjesavski muzej Jesenice nadaljuje z raziskovanjem železarske zgodovine naše doline. Letos 6. decembra 2012 bo ob 13. uri v Kosovi graščini predstavil dejavnost valjar na Javorniku in Jesenicah.

Pred izgradnjo valjar so pločevino izdelovali z vlečenjem železa pod fužinarskimi kladivi. V prvi polovici 19. stoletja so začeli na Slovenskem postavljati prve valjarne.

Že zelo zgodaj so postavili valjarno v Bohinjski Bistrici. Leta 1846 jo je dala postaviti Serafina Zois. Ko je bohinjsko železarno kupila Kranjska industrijska družba, je sklenila valjarno zapreti in postaviti večjo valjarno na Jesenicah. Leta 1890 je bila valjarna dovršena. Del strojne opreme so dobili iz Bohinja. Po požaru tamkajšnje fužine 7. 10. 1890 so se na Jesenice preselili še bohinjski klučarji, žičarji in valjavci, ki so jih klicali bolcarji.

Jeseniška valjarna je kmalu zaslovela in dobivala vedno nova naročila. Ker je v hali začelo primanjkovati prostora, so se odločili, da del proizvodnje preselijo na Javornik. Valjarno so postavili nasproti železniške postaje, na prostoru nekdanjega Zoisovega graščinskega parka. Na Javorniku so najprej zgradili profilno valjarno in valjarno debele pločevine. Leta 1933 so zgradili obrat za tanko pločevino in čez šestnajst let še sodoben obrat za debelo pločevino. Njen program dela se je širil predvsem zaradi naročil vojske, zato so porušili Zoisovo graščino in povečali halo valjarne debele pločevine. Obdobje velikih sprememb je nastopilo po letu 1991. Takrat so v obratu odstranili valjično ogrodje in prešli le na toplotno obdelavo pločevine. Valjanje so prenesli v Bloomingovo valjarno na Koroški Beli, ki so jo postavili že leta 1966.

V valjarnah na Javorniku, Jesenicah in Koroški Beli je bilo zaposlenih veliko ljudi, zato je prav, da predstavimo njihov način dela in življenja. Spoznali ga boste na razstavi, ki jo bomo odprli v četrtek, 6. decembra v Kosovi graščini in na muzejskem večeru, 20. decembra ter v knjigi.

dr. Marko Mugerli, kustos GMJ

Naš predsednik Dušan Prešern

Ob jeseniškem občinskem prazniku je bila ena od štirih občinskih plaket namenjena predsedniku Muzejskega društva Jesenice Dušanu Prešernu. Zaslužil si jo je z dolgoletnim delom najprej na področju športa, vse bolj pa tudi na področju kulture, saj je tudi v slovenskem prostoru priznan zbiratelj starih predmetov in numizmatik.

Rojen je bil leta 1935. Po končani gimnaziji in zaključenem študiju metalurgije se je zaposlil v Hladni valjarni Železarne Jesenice, kjer je bil vodja proizvodnje, obratovodja in na koncu delovne dobe direktor.

Vse življenje se je aktivno ukvarjal s športom. V gimnaziji ga je za odbojko nav-

dušil prof. Šmitek. Jeseniški odbojkarji so bili zelo uspešni v slovenskem in jugoslovanskem prostoru in Dušan Prešern je bil najprej kot igralec, potem pa kot trener in kapetan z vso mladostno zagnanostjo del tega uspeha. Leta 1962 je opravil izpit za odbojcarskega sodnika in veliko sodil v republiški in zvezni ligi. Kot aktiven športnik je znal usmerjati tudi rekreacijo – v železarni je bil 6 let predsednik komisije za šport in rekreacijo in v tem času ja nastopalo na raznih tekmovanjih več kot 4000 udeležencev. Za športno udejstvovanje je prejel več priznanj.

Za Muzejsko društvo Jesenice je bolj pomembno njegovo zanimanje za zgodovino. V 60. letih je začel zbirati stare novce in v Numizmatičnem društvu Slovenije ga kot numizmatika vodijo pod številko 6. Imel je več razstav, ki so se nanašale na habsburški denar, o kelt-skih in rimskih novčnih najdbah na Visokem Gorenjskem pa je v sodelovanju z dr. Kosom in arheologom Valičem objavil prispevek v Jeseniškem zborniku. Dobro pozna tudi zasilni denar gorenjskih fužinarjev iz Kroke, Železnikov in z Jesenic.

Zanima ga arheologija; sodeloval je pri odkopavanju Ajdne. Zbira etnografske predmete ljudske umetnosti in predmete, povezane z zgodovino rudarstva in železarstva na Jesenicah. To zanimanje za starinoslovje ga je pripeljalo med ustanovitelje Muzejskega društva Jesenice. Predsednik društva je že skoraj 12 let. In če bi ga vprašali, na kaj je v tem času najbolj ponosen, bi gotovo rekel, da so to muzejski večeri, ki se jih je v tem času nabralo že 84. Vsak od teh večerov pa gotovo zahteva kar nekaj iznajdljivosti in organizacijskih spretnosti.

Dušan Prešern je aktiven pri usmerjanju dela za Muzejski časopis, ki izhaja dvakrat letno v sodelovanju z Gornjesavskim muzejem Jesenice in 25 let je že tudi član uredniškega odbora Jeseniškega zbornika in sveta Gornjesavskega muzeja Jesenice. Zaradi širokega zgodovinskega znanja in organizacijskih uspehov smo ga tudi predlagali za občinsko plaketo.

In, dragi Dušan, s teboj se veselimo tega priznanja in ti želimo, da bi ti bilo delo v društvu še naprej v veselje in užitek!

Člani Muzejskega društva Jesenice

Jesenski izlet na Goriško, 6. oktober 2012

Ob 6.30 ure bomo s postaje v Radovljici krenili proti Jesenicam (avtobus bo ustavljal na vseh postajališčih), vožnjo nadaljevali čez Vršič in nadaljevali mimo Bovca do Tolmina, kjer se bomo ustavili v Muzeju sirarstva. V Mlekarni Planika so skupaj s tolminskim muzejem postavili zgodovinsko – etnološko zbirko »Od planine do Planike«, kjer je predstavljena dediščina planinskega pašništva in razvoj sirarstva, na osnovi katere je nastala današnja Mlekarna Planika.

Ogled in nadaljevanje vožnje po dolini Soče do Svete gore. Sveta gora je kraj na vrhu 682 m visokega hriba Sveta gora, ki se dviguje med reko Sočo na zahodni strani in Grgarjem pod vzhodnim pobočjem. Na vrhu stoji bazilika Marijinega vnebovzvetja in frančiškanski samostan Sveta gora. Bazilika Marijinega vnebovzvetja na Sveti gori je bila imenovana za baziliko leta 1906. Sedajšnja nova cerkev je bila zgrajena leta 1928 na mestu bazilike, ki so jo z granatami porušili Italijani med 1. svetovno vojno. Cerkev je bila zgrajena po načrtu goriškega arhitekta Silvana Bariča, ki se je zgledoval po oglejski baziliki. Zasnovana je kot triladijska stavba s prečno ladjo. Dolžina cerkve je 72, širina pa 22 metrov. Znamenitost cerkve je milostna podoba Matere božje nad glavnim oltarjem. Na vrh gore vodi romarska pot, ki sodi med najpomembnejše romarske poti.

Po ogledu se bomo odpeljali na italijansko stran – v Gorico (Gorizio), kjer si bomo ogledali grad in mestno jedro. Gorica (Stara Gorica, italijansko Gorizia, nemško Görz, furlansko Gurize) je italijansko mesto s 40.000 prebivalci ob meji s Slovenijo oziroma z Novo Gorico. Tam živi številna slovenska narodna manjšina. Gorica je glavno mesto Goriške pokrajine, ki je ena od štirih pokrajin dežele Furlanija – Julijska krajina.

Ogled in nadaljevanje na kosilo. Po kosilu vožnja proti domu. Prihod v večernih urah.

Cena izleta – število udeležencev/ cena na osebo v €:

50	45	40	35
34,00	36,00	38,00	40,00

Cena vključuje: prevoz s turističnim avtobusom,

vstopnino za ogled Muzeja sirarstva, zunanje ogledne po programu, vstopnino za goriški grad, kosilo na slovenski strani, brez stroškov pijače, vodnje izleta.

Ne pozabite na veljaven osebni dokument!

Prijavite se lahko pri Darki Rebolj (tel.: 031/787-363) ali na Muzejskih večerih - do zasedbe avtobusa. Ob prijavi je potrebno plačati akontacijo v višini 20,00 €.

Prisrčno vabljeni!

Bili smo v muzeju vojaške zgodovine v Pivki.

Ustanovitelj: MUZEJSKO DRUŠTVO

Izdajata: MDJ in GORNJESAVSKI MUZEJ

JESENICE

Urednica: Majda Malenšek

Postavitev in oblikovanje: Lejla Konjič, TIC Jesenice

Naklada: 300 izvodov

Tisk: GMJ

Za člane MDJ je časopis brezplačen.